

**БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА**

✉ Гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, ☎ +359 (0) 2 954 95 93, www.babh.government.bg

Становище

**Относно необходимостта от извършване на профилактична
дезинфекция на моторни превозни средства на ГКПП Капитан
Андреево, ГКПП Лесово и ГКПП Малко Търново**

Епизоотичната обстановка по отношение на екзотични и особено опасни заразни болести по животните в Турция винаги, макар и в различна степен, е неблагоприятна и представлява опасност за България (шап, шарка по овцете и козите, чума по дребните преживни животни, син език, бруцелоза по говедата и бруцелоза по овцете и козите). От най-голямо значение за страната ни е епизоотичната обстановка в Европейската част на Турция, която през последните няколко години (2005-2012г.) е променлива за изброените заразни болести.

В началото на 2011г. поради възникването на 11 епизоотични огнища на шап в Бургаска област бе подновена профилактичната дезинфекция на граничните пунктове на влизаци от Турция в България МПС (Заповед РД-09-7/06.01.2011г. на министъра на земеделието и храните, съгласно чл. 190 от Закона за ветеринарномедицинската дейност, ДВ/бр. 87 от 01.11.2005г.), според който влизашите в страната превозни средства подлежат на профилактична дезинфекция и дезинсекция на ГКПП при обявена епизоотична обстановка. Поради подобряване на епизоотичната обстановка в тази част на Турция, през април 2013г. бе издадена Заповед на министъра на земеделието и храните (РД-09-308/25.04.2013г.) за отмяна на тази дезинфекция. С цел оценка на риска при усложняване на обстановката в този регион и съответно подновяване на профилактичната дезинфекция, изпълнителният директор на БАБХ издаде Заповед РД-11-467/25.04.2013г. Центъра за оценка на риска (ЦОР) да прави анализ (на всеки три месеца) за епизоотичната ситуация в Турция. Досега са изготвени

две такива оценки. В началото на 2014г. ще бъде направен анализ за периода октомври-декември 2013г.

Изготвените до този момент оценки, касаещи периода април-август 2013г. не отчитат повишен риск за България от проникване на шап посредством влизащи от Турция превозни средства, които да са основание за възобновяване на дезинфекциите.

В Европейската част на Турция по официални данни са регистрирани 527 000 говеда и 693 000 овце и кози, а в България съответно 693 000 говеда и 2 555 000 овце и кози. Това означава, че броят на говедата и на дребните преживни животни на един кв. км. на територията на Европейската част на Турция е съответно 3,55 или 1,65 пъти по-голям от този в България. При условие, че Азиатската част е ензоотична за шап, шарка по овцете и козите е обяснимо периодичното епизоотично неблагоприятие на Европейската част и постоянния риск за България.

Настоящото становище е изготвено от Центъра за оценка на риска във връзка с писмо от 20.11.2013г. на Националната асоциация на животновъдите в Република България, в което се изразява силна загриженост за възможността за пренасяне на заболявания по животните на територията на страната от Турция и Близкия Изток.

Ежегодно в Турция, включително и през 2013г., има обявени епизоотични огнища на три остри заразни болести по животните. Те са шап, шарка по овцете и козите и чума по дребните преживни животни.

Считаме, че са възможни следните четири пътя за проникване на причинителите на екзотични и особено опасни заразни болести по животните в България:

1. С транспортирани от Турция животни в инкубационен стадий, в стадий на слабо проявление на клинични признаци или преболедували животни вирусоносители. Съгласно законодателството на ЕС е забранено изнасянето на преживни животни от Турция за държавите членки.

2. Чрез преминали границата домашни и диви възприемчиви животни.

3. С продукти от преживни животни, контаминирани с вирус. Тук попада и варианта за пренос на храни и респективно на причинители на екзотични и особено опасни заразни болести по животните с потока от бежанци, който е съсредоточен изключително в района на с. Лесово, Ямболска област. През 2013г. в България влязоха около 13 000 нелегални емигранти, с неясен произход и здравен статус. Теоретично е възможно те да са механични преносители на вируси, причиняващи екзотични и особено опасни заразни болести по животните. Считаме, че такъв риск е много малък тъй като до настоящия момент не е възникнала епизоотия на остро заразно заболяване по животните, свързана с присъствието на нелегални имигранти. Освен това темпът на

пресичане на границата от нелегални емигранти рязко намаля след взетите от МВР мерки. Нелегалните емигранти изминават голямо разстояние и в повечето случаи нямат възможност да пренасят голям обем багаж. МВР взема мерки за предотвратяване на трафика през българо-турската граница. Изгражданата защитна “мрежа” по Българо-Турската граница същевременно ще обезопаси и най-рисковото място за преминаване на животни, намиращо се между селата Лесово и Крайново, Ямболска област.

4. Механично, чрез транспортни средства, хора, фуражи, съоръжения и предмети, контаминирани с вирус.

Механичното пренасяне на вируси на екзотични и особено опасни заразни болести по животните чрез транспортни средства е възможно теоретично, но на практика към днешна дата (началото на 2014г.) рискът от този начин е нисък поради:

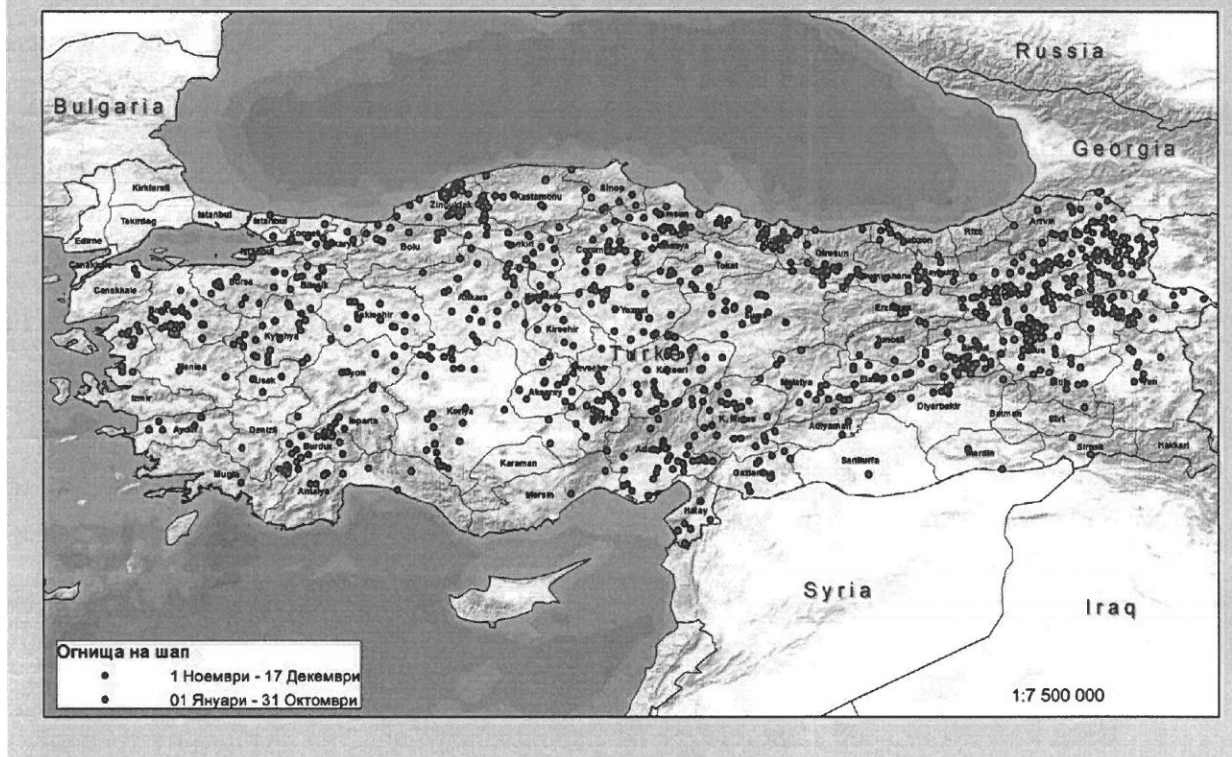
- липса на огнища на шап в Европейската част на Турция през 2013г.;
- наложените ограничения от Турска страна (забранено е придвижване на възприемчиви към шап животни от Азиатската към Европейската част на Турция);
- забрана за внос в ЕС на животни, възприемчиви към шап от Р. Турция.

1. Шап по двукопитните животни

През май 2010г. ОИЕ даде статут на Европейската част на Турция на територия свободна от шап с ваксинация. Бяха изказани опасения, че реалната оценка на този статут ще бъде потвърден след религиозния празник Курбан байрам през ноември 2010г. За периода януари-април 2011г. в България бяха регистрирани 11 епизоотични огнища на шап непосредствено до турската граница. Оказа се, че нашата страна бе в положение на индикатор за доказване благополучието на друга страна. Статутът на Турция бе отменен.

За периода 2012-2013г. епизоотичната обстановка в Европейската част на Турция бе благоприятна, без клинично проявление на шап, което даде основание на Световната организация по здравеопазване на животните (ОИЕ) да промени отново статута на Турска Тракия като територия, свободна от шап с ваксинация. Проблемът на тази част на Турция е, че на практика не е прекратена възможността възприемчиви животни на шапа да преминават през Босфора и Дарданелите. През този период (2012-2013г.) в Азиатска Турция ензоотични са субтиповете О1 Паназия /преобладаващ/, Иран 05 и Азия 1. На **карта 1** са представени епизоотичните огнища на шап в Турция през 2013г.

Карта на огнищата на шап на територията на Р. Турция,
по данни на системата ADNS за 2013г.

Карта 1. Териториално разпределение на огнища от шап в Турция през 2013г.

През 2013г. в Турска Тракия не са установени случаи на шап. Според данните от информационната система на ЕС за обявяване на болестите по животните (ADNS) са регистрирани 1 080 епизоотични огнища, причинени от следните серотипове: 171 серотип „О“, 196 серотип „А“, 32 „Азия“ 1 и 681 не са серотипизирани.

През първото тримесечие на годината са обявени 166 епизоотични огнища. Най-засегната е централната част на Турция, следвана от източната част, а в западната се наблюдават единични огнища. През второто тримесечие се наблюдава тенденция за значително увеличаване на случаите (663 епизоотични огнища) в източната част на страната, като в западната част има нарастване на случаите в областите Бурдур, Билечик и Баликесир. През третото тримесечие се наблюдава тенденция за повсеместно намаляване на случаите на шап (173 ЕО). Извън общата тенденция е ситуацията в областите Бингол и Измир, където има увеличение. Значителен спад има и през четвъртото тримесечие (78 ЕО), като огнищата са сравнително равномерно разпределени в азиатската част на Турция.

През 2013г. епизоотичната ситуация за шап в Турция е следена и анализирана от ЦОР с оглед изготвяне на тримесечни оценки във връзка със Заповед РД-11-467/25.04.2013г. и писмо на Изпълнителния Директор на БАБХ. Азиатската част остава ензоотичен регион за това заболяване, като инцидентността нараства до м. май, след което напрегнатостта на епизоотичната ситуация устойчиво намалява (Фиг.1). Най-критичен е периодът от май до юли, със съответно 106, 175, 276, 212 и 128 епизоотични огнища (серотипове О1, А5 и Азия 1).

Фиг. 1 Брой обявени в системата ADNS огнища на шап за периода 1.1-17.12.2013г.

През 2013г. няма официални данни за шап в Европейската част на Турция, което от гледна точка на България е условно. Пренасянето на шапен вирус на българска територия стане четири начина:

Единият от начините за пренасянето на вирус на територията на Република България е чрез транспортни средства, превозващи разплодни говеда, овце и кози от Европа за Турция. Тези транспортни средства обикновено стоварват животните във фермите на турска територия и на връщане трябва да се регистрират при влизане в България. Те трябва да бъдат подлагани на дезинфекция на ходовата и товарната част. Турция внася и много преживни животни за клане, като тировете влизат в района на

кланиците. Тези транспортни средства също са рискови и могат да бъдат подлежащи на дезинфекция при връщането си през територията на Р. България.

1. С транспортирани от Турция животни в инкубационен стадий, в стадий на слабо проявление на клинични признаци или преболели животни вирусоносители. Съгласно законодателството на ЕС е забранено изнасянето на преживни животни от Турция за държавите членки. Този вариант е почти изключен и поради по-високата цена на преживните животни в Турция, отколкото в Западна Европа.

2. Чрез преминали границата домашни и диви възприемчиви животни. Това е най-вероятният път на проникване на инфекцията. Ретроспективният епизоотологичен анализ показва, че около 90% от първичните огнища на шап в България се дължат на такива случаи.

Примери за това са първичните огнища на шап през 1996г. в село Малко Шарково, Ямболска област (теле от Турция), през 2011г. в с. Кости, Бургаска област (диво прасе до самата граница) и с. Резово (биволи от Турция влезли на българска територия). Същото се отнася за шарката по овцете и козите през 1995г., в с. Граматиково Бургаска област (на 12 км от границата), през 2013г. в с. Стоилово, Бургаска област (на 8 км от Турция) и в с. Кочан, Благоевградска област (на 10 км от Гърция).

Анализът на посочените данни показва, че **от 1963г. до 2013г. Бургаска, Ямболска и Хасковска области периодично се засягат от шап и шарка по овцете и козите (виж Приложение). Инфекцията безспорно произхожда от Турция.** За този период са регистрирани 7 прониквания на шапен вирус през 1963г., 1977г., 1984г., 1991г., 1993г., 1996г. и 2011г. **Засегнати са 18 селища, 10 от които са на разстояние от 1 до 10 км от Турция.** Това е ясен показател, че заразата е пренесена от животни, преминали на наша територия. В два случая – с. Кости (диви свине, 2011г.) и с. Малко Шарково (теле, 1996г.) доказателствата са безспорни. **Средното разстояние на засегнатите 18 селища от Турция е 11 км.** Само в един случай – Симеоновград, 1993г. заразената ферма се намира на международен път (Свиленград – Русе), в близост до голям паркинг. Инфекцията е пренесена или с **хранителни отпадъци**, изхвърлени на паркинга, или по-вероятно – от **нерегламентиран пазар** за животни, функциониращ веднъж седмично, намиращ се на около 150 метра от паркинга. На него са продавани предимно овце и свине.

Най-вероятният начин за проникване на вируса на шапа от Турция у нас в началото на 2011г. бе чрез контакт между възприемчиви диви и домашни преживни животни около границата. Шапът се появи в слабо населени общини и отдалечени (без интензивни икономически контакти) населени места, намиращи се в ивица от 1 до 12 км. от границата. **Генетичният анализ на изолираните у нас шапни вируси показва че е имало най-малко трикратно проникване на вируса през граница** (с. Кости, с. Резово и община Средец), което става чрез контакт между чувствителни домашни (говеда, овце и кози) и диви (диви свине, сърни, елени) възприемчиви животни.

3. С продукти от преживни животни, контаминирани с вируса.

4. Механично, чрез транспортни средства, хора, фуражи, съоръжения и предмети, контаминирани с вируса.

Механичното пренасяне на вируса чрез транспортни средства е възможно теоретично, но на практика към днешна дата (края на 2013г.) рискът от този начин е пренебрежимо малък поради:

-липса на огнища на шап в Европейската част на Турция през 2013г.;

-наложените ограничения от Турска страна (забранено е придвижване на възприемчиви към шап животни от Азиатската към Европейската част на Турция);

-забрана за внос в ЕС на животни, възприемчиви към шап от Р. Турция.

По отношение на инцидентността и напрегнатостта на эпизоотичната ситуация в Азиатската част, върху възможността вирусът на шапа да бъде пренесен с превозните средства, считаме, че рискът е много малък.

Отчитаме факта, че макар и да има ограничение за придвижване на животни от Азиатската част към Тракия, се извършва нелегалното придвижване на животни и преминаването им през проливите. Според направения от ЦОР анализ на данните от информационната система на ЕС за обявяване на болестите по животните (ADNS) за разпространението на шапа в Турция за периода 01.01.-30.09.2013г., огнищата основно се установяват по линията, минаваща косо през централните области (вкл. и Анкара) и свързваща Болу и Цингулдак (на Черно море) с Хатай (на границата със Сирия). Второто голямо “струпване” на огнища е в областта Ерзерум и областите, граничещи с Армения и Иран. Макар че през годината огнища на шап се появяват по цялата територия на Турция, основната част от тях са в централните и източните области на страната. В западната и в централната част, огнищата са по-малко на брой, разпределени са сравнително равномерно, като струпванията на огнищата са доста по-малко – т.е. през 2013г. липсва тенденция за придвижване на заболяването на запад (към Тракия и респективно към България). **Анализите на минали эпизоотии на шап в**

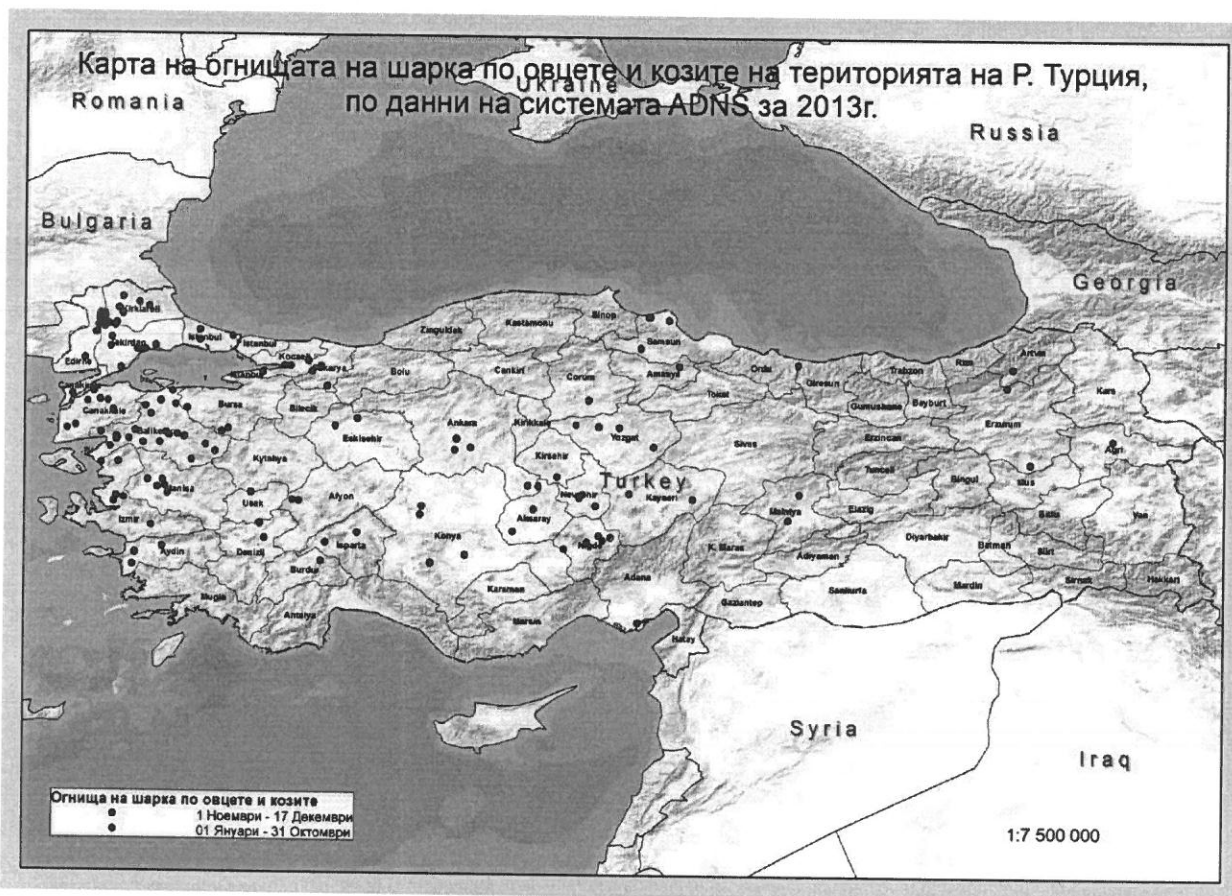
България показват, че до сега няма установени данни, относно проникването на вируса на заболяването чрез легално транспортирани през границата преживни животни.

Най-опасният и същевременно най-вероятният път за проникване на вируса остава чрез преминали границата диви и домашни животни. Същественото при тях е, че те не преминават през контролнопропускателни пунктове – т.е. няма предварителен преглед за здравословното им състояние. Ежегодно и многократно се установяват случаи на преминаване на турски преживни животни в България. Това става особено през лятото и есента, когато тези животни ползват паша и водопои в гористите части на българска територия (с. Маточина, Хасковска област, с. Крайново, Ямболска област, с. Сливарово, Бургаска област). По принцип тези животни трябва да се връщат обратно, но част от тях или се присвояват и добавят към собствени стада, или се заколват и месото се продава по нелегален начин на близки и далечни разстояния. По този начин са възниквали повечето епизотии на шап в граничните райони на страната от 1984г. насам. В този случай само периодичните профилактични прегледи и диагностични изследвани биха позволили ранно установяване при евентуално проникване на вируса на наша територия. Така наличието или липсата на дезинфекция на влизащите в страната превозни средства няма влияние върху вероятността от проникване на вируса на шапа в България.

Проникването на вируса на шапа чрез продукти от животински произход е много малко вероятно. Месото в България е по-евтино от това в Турция. Придвижването на автомобилите от Турция е главно по магистрала (без отсечката Любимец – Стара Загора), която е оградена, без достъп на животни. В този случай наличието или липсата на дезинфекция на влизащите в страната превозни средства също няма да повлияе върху вероятността от проникване на вируса в България.

2. Шарка по овцете и козите

Епизоотичната ситуация с шарката по овцете и козите в Турция за 2012г. показва, че тя продължава да е ензоотична по отношение на това заболяване, като обявяваните случаи са само в Азиатската част. През 2013г. обаче тази инфекция прониква в Тракия и особено след периода юли-август, когато е регистрирана пикова инцидентност в Одринският вилает (карта 2).

Карта 2. Териториално разпространение на епизоотичните огнища на шарка по овцете и козите в Турция през 2013г.

От картата ясно се вижда, че епизоотичните огнища на шарка по овцете и козите на територията на Турция през 2013г. са главно в западната и централната и на страната, в т.ч. и в Европейската част. В Европейската част са установени 33 огнища на заболяването като те са концентрирани главно в провинциите Киркларели (граничи с България) и Текирдаг (граничи с България и Гърция). В европейската част на страната първите епизоотични огнища са установени през месец януари 2013г. в областите Текирдаг – 2 и Киркларели – 1 ЕО, а последното е през месец декември в областта Киркларели.

За периода от 01.01.2013г. до 17.12.2013г. на територията на Турция. са обявени 138 огнища на шарка по овцете и козите. Наблюдават се четири ясно изразени пика на заболяването, единият е през януари/февруари, вторият е през април, третият – през юли и последният – през ноември (Фиг.2). Това показва, че заболяването няма ясно изразена сезонност.

Фиг.2. Брой епизоотични огнища на шарка по овцете и козите в Турция за 2013г по месеци.

Пренасянето на инфекцията е подобна на шапа и най-често става чрез: овце или кози в инкубационен период, в клиничен стадий и особено сред оздравяването, когато започват да се отделят крусти; с кожи, вълна и продукти от овце и кози; механично с транспортни средства, хора и предмети, контаминирани с вируса. Данните от последните три епизоотии на това заболяване в България показват, че живите овце и кожи са основните източници на инфекция.

Появата на шарка по овцете и козите и нейното разпространение в Турция, България и Гърция става чрез осъществяване на пряк или косвен контакт (обща пасища) между овце и кози. Доказателство за това твърдение е появата на огнища на шарка най-напред в Гърция през август на 2013г., когато 10 от 12-те огнища, обявени в края на м. август и септември, са разположени в ивица от няколко километра от р. Марица (границата между Турция и Гърция), префектура Еврос.

Епизоотичните огнища на шарка по овцете и козите у нас – с. Стоилово и с. Кочан, също се намират в откъснати региони, в непосредствена близост съответно до границите на България с Турция и с Гърция и с наличие на огнища от шарка в съответните региони на засегнатите страни. Тук също не може да се установи връзка на огнищата с превозни средства, преминаващи през ГККП и с наличието или липсата на дезинфекция на тези МПС.

3. Чума по дребните преживни животни (PPR)

Морбиливирусът, причиняващ чумата по дребните преживни, е със значително по-слаба контагиозност от този на шапа и шарката по овцете и козите. Предава се изключително при тесен контакт между дребни преживни животни. Главен фактор за спорадичната му поява в Тракия е нелегалното придвижване на животни и преминаването им през проливите, особено преди религиозния празник Курбан Байрям или след него, при разпродажбата на нереализираните за клане животни, някои от които са в инкубационен стадий. Епизоотичните огнища на чума по дребните преживни животни на територията на Турция за периода от 01.01.2013г. до 17.12.2013г. са съсредоточени в централната и западната части на страната (**Карта 3**). В Европейската част на страната чума по овцете и козите е установена в областта Киркларели, граничеща с България в края на месец февруари.

Карта 3. Териториално разпределение на огнища на чума по дребните преживни животни Турция през 2013г.

4. Заключение

4.1. Епизоотологичният анализ на възникналите в България особено опасни болести през последните 30-40 години показва, че над 90% от огнищата са в населени места, непосредствено до границата с Турция и инфекцията е **проникнала със заразени животни**, което представлява висока степен на риск;

4.2. Вероятността за внасяне на причинителите на тези заболявания посредством **транспортирани живи животни** в инкубационен стадий е много малка, поради забраната за внос на животни в държавите членки на ЕС от Турция;

4.3. Чрез **транспортни средства** – пренасянето на вирус на територията на Република България чрез транспортни средства, превозващи разплодни говеда, овце и кози от Европа за Турция. Животните, обект на търговия се транспортират до животновъдни обекти на турска територия, където те трябва да бъдат подлагани на почистване и дезинфекция на ходовата и товарната част. Турция внася и много преживни животни за клане, като тирове влизат в района на кланиците. Тези транспортни средства също са рискови и могат да бъдат подложени на контрол и евентуално на дезинфекция при връщането си през територията на Р. България. Вероятността за внасяне на причинителите на екзотични и особено опасни заразни болести по животните посредством **транспортни средства** е ниска;

4.4. По отношение на възможността за пренос на инфекция с продукти от животински произход, вероятността също е ниска. Движението на месо и месни продукти от Европа (включително и от България) е в посока към Турция, защото там цените са по-високи.

До сега, чрез нерегламентирано придвижване в България бе пренесена бруцелозата по овцете и козите (кози от Гърция в гр. Харманли през 2006г.) и шарката по овцете и козите в с. Кочан през 2013г. – в първия случай участието на транспортни средства е изключено, а при втория много малко вероятно. Отчитаме като потенциален эпизоотичен риск членството ни в Европейския съюз свързаното с това свободно движение на стоки (включително животни) без граничен ветеринарен контрол, особено след присъединяване към Шенген зоната. Така нерегламентираното придвижване на животни в инкубационен стадий, в стадий на слабо проявление на клинични признаци или преболедували животни вирусноносители се облекчава без адекватен контрол по места.

03.01.2014г.

Приложение

Екзотични болести, проникнали от Турция в България за периода 1963-2013г. - седем епизоотични огнища на шап, субтипове O1, A5, SAT 1, Asia 1, три епизоотични огнища на шарка по овцете и козите и едно на син език

- **1963г. шап - SAT 1**, Ямболски окръг, с. Странджа, на 8 км от Турция;
- **1973-1974г. – шарка по овцете и козите**, засегнати са Бургаски, Хасковски, Ямболски и Кърджалийски окръг;
- **1977г. – шап, O1**, Ямболски окръг, с. Сламино и с. Каравелово, съответно на 37 и 36 км от Турция;
- **1984г. – шап, Asia 1**, с. Маточина, Хасковски окръг – 1 км от Турция, с. Радовец, Ямболски окръг – на 6 км, с Ханово, Ямболски окръг – 42 км, с. Млекарево, Сливенски окръг – 60 км;
- **1991г. – шап, O1**, с. Стефан Караджово, Ямболска област – на 20 км от Турция;
- **1993г. – шап, O1**, Симеоновград, Хасковска област, на 49 км от Турция;
- **1995-1996г., шарка по овцете и козите**, първото епизоотично огнище е установено в с. Граматиково, Бургаска област на 12 км от Турция. От 15.08.1995г. до 26.09.1996г. са установени 12 неблагоприятни селища в 5 области, три от които /Бургаска, Хасковска и Ямболска/ граничат с Турция;
- **1996г. – шап, O1**, с. Малко Шарково, Ямболска област, 15 км от Турция, източник на инфекция е теле, преминало от Турция в двукилометровата зона на с. Крайново, заклано и месото продавано на няколко места, вкл. и с. Малко Шарково;
- **1999г., син език, серотип 9**, първото огнище е установено в с. Сливарово, Бургаска област на 3 км от Турция. Следват над 120 неблагоприятни селища на територията на Бургаска, Ямболска, Хасковска и Кърджалийска области;
- **2011г., шап, O/1 PanAsia**, 11 епизоотични огнища на територията на Бургаска област, първото огнище е в с. Кости – на 2 км от Турция (източник на инфекция е диво прасе), с. Резово – на самата граница, с Граматиково – 10 км, с Кирово – 7 км, с. Близнак – 9 км, с. Долно Ябълково – 6 км, с Момина църква – 6 км, с Голямо Буково – 14 км и с. Близнак – 9 км;
- **2013г., шарка по овцете и козите**, първото епизоотично огнище е в с. Стоилово, Бургаска област – на 6 км от Турция, следват две огнища отдалечени на близо 400 км от първото огнище – с. Кочан, Благоевградска област – на 12 км от Гърция. Третото епизоотично огнище е в Пловдив. Собственикът на засегнатото стадо овце е посещавал пазара в гр. Раковски.

